

ARAP DİLİNDE ‘ADED VE MA‘DÜD: KUR’AN ÖRNEĞİ
NUMBER AND MODIFIERS IN ARABIC LANGUAGE GRAMMAR:
THE HOLY QURAN AS A MODEL

Luay Hatem YAQOOB¹

ÖZET

‘Aded ve ma‘dūd/temyiz² Arapçada öğrenilmesi zorunlu önemli konulardan biridir ve konu, erillik-dişilik, tekillik-çoğulluk gibi meselelerle ve farklı konularla ilişkilidir. Zira ‘aded ve ma‘dud bazı hallerde birbirine hareke ve cinsiyet açısından uyarken bazı durumlarda birbirine tamamen aykırı olmakta, diğer bazı durumlarda da farklı kurallar geçerli olmaktadır. Çünkü adedin temyizinin kendine has özellikleri vardır. Nitekim ‘aded müfred veya cemi olabilmekte, ayrıca harekesi metnin içinde geçen sayıya göre değişmektedir.

Bu makalede, Arapça temel kaynaklara bağlı olarak aded ve onun temyizinin halleri detaylı biçimde ele alınmıştır. Bu çerçevede, Kur’an metninde geçen sayılar tespit edilmiştir. Yapılan araştırmada bütün sayıların ilahî kitapta yer almadığı anlaşılmış, var olanların da 30’u geçmediği görülmüştür. Ayetlerde geçen sayıların farklı vesilelerle ve değişik amaçlarla kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: ‘Aded/sayı, Ma‘Dud/Sayılan, Temyiz, Kurallar, Kur’an, Arapça

ABSTRACT

The topic of number and modifiers is one of the topics that is indispensable to know the Arabic language. We are not exaggerating in this expression if we say that it is one of the most complex and interrelated subjects. The number and its noun modifier is subjected to case of masculine, feminine, singular and plural. Some numbers correspond with modifiers in gender and accent marks, while others don’t have a different way. The noun modifier of the number has other characteristics, for in some cases it is singular and in other it is plural. In addition, the change of the nominative case, subjective case, straight case and upright case grammatically speaking depending on the number itself.

In this essay, I have explained in details in the first chapters the subject of the number and the case of its noun modifier based on the specialized books in Arabic language grammar. All numbers mentioned in the Holy Quran have been extracted. It is worth to mention that not all numbers have been mentioned in the Holy Quran. Only 30 numbers have been mentioned in different occasions and for different reasons.

Key words: Number, Non Modifier, Grammar, Holy Quran, Arabic Language.

Giriş

‘Aded konusunun bütün dillerde ortak bir husus olduğunu söylemek mümkündür. Sayıların kullanım özellikleri ve zorluk dereceleri diller arasında farklılık göstermektedir. Arapça, bu noktada aşırı bir önem ve ilgi ortaya koyan bir lisandır. Sayı ile sayıların ilişkisini yazılış, telaffuz ve irab harekesi bakımından düzenlemekte ve buna göre adedin belirtilmesinden önce ma‘dudun cinsiyetinin bilinmesi gerekmektedir.

Bu makale üç bölüme ayrılmakta, bunların ilki adedin kısımlarını işlemekte ve müfred, mürekkep, ukud (‘ukūd) ve atıflı sayıları tanıtmaktadır. İkinci bölüm, Arap nahvi açısından ‘aded ile ma‘dudun ilişkisini ele almakta, beş başlıkta bu konuda geçerli olan temyiz çeşitlerini anlatmaktadır. Üçüncü bölümde ise Kur’an’da yer alan sayılardan bahsedilmekteyken çalışmanın bitiminde özet olarak 11 sonuç sunulmaktadır.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Dini İlimler Fakültesi, luay.hatem@asbu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-8518-0148

² Bundan sonra kolaylık açısından ‘aded ve ma‘dud denecektir.

Birinci Bölüm: Arapçada Adedin Kısımları

Arapçada kelimelerin yapısına göre ‘aded, 4 kısma ayrılmaktadır:³

1. Müfret (El-Mufred): Kelime yapısı tek bir sayı oluşan, 1-10 arası (10 da dahil) sayılardır. (1)(وَاحِدٌ), (2)(اِثْنَانٍ), (3)(ثَلَاثَةٌ), (4)(أَرْبَعَةٌ), (5)(خَمْسَةٌ), (6)(سِتَّةٌ), (7)(سَبْعَةٌ), (8)(ثَمَانِيَةٌ), (9)(تِسْعَةٌ), (10) Ek olarak (عَشْرَةٌ), (100)(مِئَةٌ), (1000)(أَلْفٌ), (1000000)(مِائَةُ أَلْفٍ) sayıları da cem ve tesniye alametlerini taşısa bile yalnızca bir parçadan meydana gelmesi açısından bu kategoride değerlendirilmektedir.⁴

2. Mürekkep (el-Murakkeb/Bileşik): Aralarında bir engel olmayan iki kelimedenden müteşekkil sayılardır, iki unsurun birleşmesinden ötürü kendisine mürekkep ismi verilmiştir. 11-19 arası (19 dahil) olan sayılardır: (11)(أَحَدٌ وَعَشْرٌ), (12)(اِثْنَانٌ وَعَشْرٌ), (13)(ثَلَاثَةٌ وَعَشْرٌ), (14)(أَرْبَعَةٌ وَعَشْرٌ), (15)(خَمْسَةٌ وَعَشْرٌ), (16)(سِتَّةٌ وَعَشْرٌ), (17)(سَبْعَةٌ وَعَشْرٌ), (18)(ثَمَانِيَةٌ وَعَشْرٌ), (19)(تِسْعَةٌ وَعَشْرٌ).⁵

3. Ukud (‘Ukūd): Tek bir parçadan oluşmakla birlikte duruma göre cem-i müzekker alameti olan “vāv nūn” (ون) veya “yā nūn” (ين) alan sayılardır. 20-90 arasında (90 dahil) bulunan onluk katları ifade etmektedir. (20)(عِشْرُونَ), (30)(ثَلَاثُونَ), (40)(أَرْبَعُونَ), (50)(خَمْسُونَ), (60)(سِتُّونَ), (70)(سَبْعُونَ), (80)(ثَمَانُونَ), (90)(تِسْعُونَ).⁶

4. Atıflı: Vāv (و) harfi ile birlikte bağlanan iki kesitten meydana gelen sayılardır. Ukud dışında 21-99 arasını içerir. (21)(وَاحِدٌ وَعِشْرُونَ), (22)(اِثْنَانٌ وَعِشْرُونَ), (23)(ثَلَاثَةٌ وَعِشْرُونَ), (24)(أَرْبَعَةٌ وَعِشْرُونَ), (25)(خَمْسَةٌ وَعِشْرُونَ), (26)(سِتَّةٌ وَعِشْرُونَ), (27)(سَبْعَةٌ وَعِشْرُونَ), (28)(ثَمَانِيَةٌ وَعِشْرُونَ), (29)(تِسْعَةٌ وَعِشْرُونَ), (30)(عِشْرُونَ وَوَاحِدٌ), (31)(وَاحِدٌ وَثَلَاثُونَ), (32)(اِثْنَانٌ وَثَلَاثُونَ)..⁷

İkinci Bölüm: Arapçada ‘Aded ile Ma‘dudun İlişkisi

1. Müfret ‘Adedler ve Temyizi: Bu grupta yer alan sayılar, sayılan şeyin cinsiyetine, erilliğine-dişliliğine ve tekiliğine-çoğulluğuna bağlı olarak değişmektedir; kendi içinde şu bölümlere ayrılmaktadır:⁸

A. 1-2 Sayıları: ‘Aded ve ma‘dud her açıdan birbirine uymaktadır, söz konusu sayılardan önce sayılan husus yer almakta ve irap açısından sayıya “sıfat” şeklinde muamele edilmektedir. Bu iki sayı, diğer sayılardan farklı olarak temyiz konusuna girmemektedir.⁹

Müzekker Sayı Örneği:

R.	Cümle	Cümle Çeviri	Sayı	Sıfat
1.	جَاءَ رَجُلٌ وَاحِدٌ	Tek bir adam geldi.	وَاحِدٌ	رَجُلٌ
2.	نَجَّحَ طَالِبَانِ اِثْنَانِ	İki öğrenci başarılı oldu.	اِثْنَانِ	طَالِبَانِ

Müennes Sayı Örneği:

R.	Cümle	Cümle Çeviri	Sayı	Sıfat
1.	اشْتَرَيْتُ سَيَّارَةً وَاحِدَةً	Bir araba satın aldım.	وَاحِدَةً	سَيَّارَةً
2.	فِي الْبَيْتِ وَرْدَتَانِ اِثْنَانِ	Evde iki gül vardır.	اِثْنَانِ	وَرْدَتَانِ

³ ‘Abdullāh bin ‘Abdurrahmān ibn ‘Aqīl, *Şerh İbn ‘Akīl ‘alā Elfiyeti İbn Mālik*, Thk: Muhyiddīn ‘Abdulhamīd, Dāru’t Turās, Kahire, 1980, c.4, s.73; ‘Alī el-Cārim, Muştafā Emīn, *en-Nahvu’l-Vādiḥ fi Kavāidi’l Luḡatil-‘Arabiye*, ed-Dāru’l-Miṣriyye es-Su’ūdiyye, Kahire, c.2, s.316.

⁴ Celāleddīn es-Suyūfī, *Hem’l-Hevāmi fi Şerhi Cemil-Cevāmi*, Thk: ‘Abdulhamīd Hindāvī, el-Mektebe et-Tevkīfiyye, Mısır, c.3, s.259; ‘Abbās Ḥasan, *en-Nahvu’l-Vāfi*, Dāru’l-Ma‘ārif, Mısır, B.15, c.4, s.518.

⁵ Muḥammed Yūsuf el-Ḥalebī, *Şerhu’t-Teshīl*, Thk: ‘Alī Muḥammed Fāḫir, Dāru’s-Selām, Kahire, 2007, c.5, s.2399.

⁶ ‘Alī el-Cārim, Muştafā Emīn, *en-Nahvu’l-Vādiḥ*, c.2, s.362; ‘Abduh er-Rāciḥī, *et-Taṭbīqu’l-Nahvi*, Mektebetu’l-Ma‘ārif, Riyad, 1999, s.400.

⁷ ‘Abbās Ḥasan, *en-Nahvu’l-Vāfi*, c.4, s.523.

⁸ Fādil es-Sāmerrāi, *Me-‘ānin-Nahv*, Dāru’l-Fikir, Ürdün, 2000, c.3, s.278.

⁹ Aḥmed Muḫtār ‘Umer, *Mu’cem eş-Şavāb el-Luḡavī*, ‘Ālem el-Kutub, Kahire, 2008, c.1, s.17.

B. 3-10 Sayıları:¹⁰ Bu sayılar, sayılana cinsiyet açısından muhalefet etmekte ve temyiz/sayılan sayıdan/adetten sonra gelmektedir. Dolayısıyla sayı müzekkerse temyizi müennestir, sayı müennesse temyizi müzekkerdir. Sayının irabı cümledeki yerine göre olmakta, temyiz ise daima mecrur ve cemi¹¹ şeklinde gelmektedir.¹²

Müzekker Sayı Örneği:

R.	Cümle	Cümlenin Çevirisi	Sayı	Temyizi
3.	لِلْبَيْتِ ثَلَاثُ حَقَائِبٍ	Kızın üç çantası var.	ثَلَاثُ	حَقَائِبِ
4.	تَأَخَّرَ أَرْبَعُ دَقَائِقٍ	Dört dakika geç kaldı.	أَرْبَعُ	دَقَائِقِ
5.	تَكَلَّمَ بِخَمْسِ لُغَاتٍ	Beş dilde konuştu.	خَمْسِ	لُغَاتِ
6.	رُمِيَتْ سِتُّ كُرَاتٍ	Altı top atıldı.	سِتُّ	كُرَاتِ
7.	قَرَأَ سَبْعَ صُحُفٍ	Yedi sayfa okudu.	سَبْعَ	صُحُفِ
8.	زَارَ ثَمَانِيَةَ ¹³ دَوْلٍ	Sekiz devleti ziyaret etti.	ثَمَانِيَةَ	دَوْلِ
9.	فِي الشَّقَّةِ تِسْعَ شُرَفٍ	Dairede dokuz balkon var.	تِسْعَ	شُرَفِ
10.	شَاهَدْتُ عَشْرَ دَوْلٍ	On devlet gördüm.	عَشْرَ	دَوْلِ

Müennes Sayı Örnekler:

R.	Cümle	Cümlenin Çevirisi	Sayı	Temyizi
3.	عَاشَ ثَلَاثَةَ أَعوَامٍ	Üç yıl yaşadı.	ثَلَاثَةَ	أَعْوَامِ
4.	لِلسَّنَةِ أَرْبَعَةٌ مَوَاسِمٍ	Yılın dört mevsimi vardır.	أَرْبَعَةَ	مَوَاسِمِ
5.	بِحَوْزَتِي خَمْسَةُ أَقْلَامٍ	Elimde beş kalem mevcuttur.	خَمْسَةَ	أَقْلَامِ
6.	عَبَّرْتُ سِتَّةَ تَعْبِيرَاتٍ	Altı deyim ifade ettim.	سِتَّةَ	تَعْبِيرَاتِ
7.	إطَّلَعُ عَلَى سَبْعَةِ أَجْزَاءٍ	Yedi bölüme baktı.	سَبْعَةَ	أَجْزَاءِ
8.	اسْتَقَالَ ثَمَانِيَةَ وُزَرَاءٍ	Sekiz bakan istifa etti.	ثَمَانِيَةَ	وُزَرَاءِ
9.	أَجَرَ تِسْعَةَ مَحَلَّاتٍ	Dokuz dükkanı kiraya verdi.	تِسْعَةَ	مَحَلَّاتِ
10.	الْخُوخُ بِعَشْرَةِ دَنَانِيرٍ	Şeftali, on dinar karşılığındadır.	عَشْرَةَ	دَنَانِيرِ

2. Mürekkep Adedler ve Temyizi: Mürekkep sayılar iki kesitten oluşmakta, (birinci kelime + ikinci kelime) aralarında herhangi bir engel bulunmamaktadır. Temyiz/sayılan mürekkep adetten sonra söylenmekte ve ilk kelimenin dişi veya eril olmasına bakılmaktadır. Mürekkep sayının birinci bölümü, müfred başlığında anlatıldığı gibi 1 veya 2 ise ma'dud ile her yönden uyumludur. 3-9 arasındaki rakamlar ise temyizlerine cinsiyet açısından zıtlık göstermektedir.¹⁴ 10 sayısının ise özel bir durumu bulunmakta, muzaf olduğunda (diğer bir sayıya eklendiğinde örn: 11-12-13) temyizle aynı cinsiyeti taşımakta, muzaf olmadığında 3-9 arasındaki rakamlar gibi değerlendirilmektedir. Mürekkep sayılarda temyiz¹⁵ harekesi ise daima müfred mansup olmaktadır..¹⁶

¹⁰ Aşera (10) sayısındaki “şin” harfi, sayının müfred veya mürekkep olması farketmeksizin müzekkerle birlikte fethalı okunmakta ve müennesle sükun/cezmi üzere ifade edilmektedir. Örneğin: (عَشْرَةُ رِجَالٍ ‘Aşeratu Ricālin), (عَشْرُ فِتْيَانٍ ‘Aşru Feteyātin).

Ahmed Muhtār ‘Umer, *Mu‘cem eş-Şavāb el-Luġavī*, c.1, s.31.¹¹

¹² Ebu'l-Berakāt el-Enbārī, *El-İnşāf fī Mesāli'l-Ĥilāf beyne'n-Nahviyyin: el-Başriyyin ve'l-Kūfiyyin*, el-Mektebe el-'Aşriyye, Kahire, 2003, c.2, s.675.

¹³ Semāniye (8) sayısının özel bir kullanılış biçimi vardır:

- Muzaf olursa “yā” harfi kelime kalır: Örn: ثَمَانِيَةَ طُلَّابٍ Semāniyetu Ṭullāb – ثَمَانِيَةَ طَالِبَاتٍ Semāni Ṭālibāt).

- Muzaf olmazsa ve ma'dud müzekkerse “yā” yine kendisini gösterir. Misal: (نَجَحَ مِنَ الطَّلَابِ ثَمَانِيَةَ) Neceha min et-ṭullabi gemāniye).

- Muzaf değilse ve ma'dud müennes ise nasp halinde “yā” korunur, cerr ve ref durumlarında yok olur. Misal: (رَأَيْتُ مِنَ الطَّلِبَاتِ ثَمَانِيَةَ) Raeytu min et-ṭālibāt semāniye – رَأَيْتُ مِنَ الطَّلِبَاتِ ثَمَانِيَةَ – رَأَيْتُ مِنَ الطَّلِبَاتِ ثَمَانِيَةَ – رَأَيْتُ مِنَ الطَّلِبَاتِ ثَمَانِيَةَ Merartu bi-semānin).

¹⁴ ‘Abduh er-Rācihī, *et-Taṭbīku'n-Nahvi*, s.396; ‘Abbās Ḥasan, *en-Nahvu'l-Vāfi*, c.2, s.421.

¹⁵ Alī el-Cārim, Muṣtafā Emīn, *en-Nahvu'l-Vādiḥ*, c.2, s.326.

¹⁶ İbn ‘Aķil, *Şerhu İbn ‘Aķil ‘alā Elfiyeti İbn Mālik*, c.4, s.73; ‘Abbās Ḥasan, *en-Nahvu'l-Vāfi*, c.4, s.553.

Müzekker Sayı Örneği:

R.	Cümle	Cümlenin Çevirisi	Sayı	Temyîzi
11.	جَاءَ لِلْمُبَارَاةِ أَحَدَ عَشَرَ لَاعِبًا	Maça 11 oyuncu geldi.	أَحَدَ عَشَرَ	لَاعِبًا
12.	رَأَيْتُ الْيَوْمَ اثْنَيْ عَشَرَ مُوَاطِنًا	Bugün on iki yurttaş gördüm.	اثْنَيْ عَشَرَ	مُوَاطِنًا
13.	نَجَحَتْ ثَلَاثَ عَشْرَةَ تَلْمِيذَةً	On üç öğrenci başarılı oldu.	ثَلَاثَ عَشْرَةَ	تَلْمِيذَةً
14.	أَمْضَيْتُ أَرْبَعَ عَشْرَةَ سَاعَةً	On dört saat geçirdim.	أَرْبَعَ عَشْرَةَ	سَاعَةً
15.	تَصَفَّخْنَا خَمْسَ عَشْرَةَ قِصَّةً	On beş kısma inceledim.	خَمْسَ عَشْرَةَ	قِصَّةً
16.	لِلْمُحَاضِرَةِ سِتَّ عَشْرَةَ فِقْرَةً	Konferansın on altı maddesi vardır.	سِتَّ عَشْرَةَ	فِقْرَةً
17.	أَرْسَلَ الْمُدِيرُ سَبْعَ عَشْرَةَ عَامِلَةً	Müdür, on yedi bayan işçi yolladı.	سَبْعَ عَشْرَةَ	عَامِلَةً
18.	فِي الْعِرَاقِ ثَمَانِي عَشْرَةَ مَدِينَةً	Irak'ta on sekiz şehir bulunmaktadır.	ثَمَانِي عَشْرَةَ	مَدِينَةً
19.	عُمُرُ الْبِنَاءِ تِسْعَ عَشْرَةَ سَنَةً	Yapının ömrü, on dokuz senedir.	تِسْعَ عَشْرَةَ	سَنَةً

Müennes Sayı Örnekler:

R.	Cümle	Cümlenin Çevirisi	Sayı	Temyîzi
11.	بَاعَ الْبَائِعُ إِحْدَى عَشْرَةَ قِصَّةً	Satıcı on bir öykü sattı.	إِحْدَى عَشْرَةَ	قِصَّةً
12.	أَكَلْتُ اثْنَتَا عَشْرَةَ فَرَاوَلَةً	On iki çilek yedim.	اثْنَتَا عَشْرَةَ	فَرَاوَلَةً
13.	اجْتَمَعَ ثَلَاثَةَ عَشْرَ وَزِيرًا	On üç bakan toplandı.	ثَلَاثَةَ عَشْرَ	وَزِيرًا
14.	نَجَحَ أَرْبَعَةَ عَشْرَ تَلْمِيذًا	On dört öğrenci başarılı oldu.	أَرْبَعَةَ عَشْرَ	تَلْمِيذًا
15.	لِلْعِمَارَةِ خَمْسَةَ عَشْرَ بَابًا	Apartmanın on beş kapısı vardır.	خَمْسَةَ عَشْرَ	بَابًا
16.	اسْتَأْجَرْنَا سِتَّةَ عَشْرَ مَحَلًّا	On altı dükkan kiraladık.	سِتَّةَ عَشْرَ	مَحَلًّا
17.	فِي الْمَكْتَبَةِ سَبْعَةَ عَشْرَ كِتَابًا	Kütüphanede 16 kitap vardır.	سَبْعَةَ عَشْرَ	كِتَابًا
18.	انْفَجَرَ ثَمَانِيَةَ عَشْرَ مَنْزِلًا	On sekiz ev parçalandı.	ثَمَانِيَةَ عَشْرَ	مَنْزِلًا
19.	شَاهَدْتُ تِسْعَةَ عَشْرَ جِسْرًا	On dokuz köprü gözlemledim.	تِسْعَةَ عَشْرَ	جِسْرًا

Bu bağlamda 11-12 sayılarının, temyizleri ile cinsiyet açısından her zaman uyumlu olduğu, 13-19 arasındaki sayıların ise aykırı bulunduğu gözlemlenmektedir. 13-19 sayılarının ikinci bölümü temyizinin cinsiyetine mutabık olmaktadır.

3. Ukud ('Ukūd) 'Adedler ve Temyizi: Ukud 'adedler (onluk katlar) 20'den başlayarak 90'a kadar ulaşan sayılardır. Ma'dūdun cinsine bağlı olarak yani erillik veya dişiliğe göre değişmemesi ve aynı şekilde kalması ile diğer sayılardan ayrılır. Müzekker salimin irabıdır, sayının aslına -Hükmü cem¹⁷ "vāv nūn\ون" ilavesi ile ref' durumuna sokulur, "yā nūn\ين" eklenmesi ile nasp ve cerr hali sağlanır. Tamlamalar sırasında "nūn" harfi düşer ve bu sayıların anlattığı kelimeler hep müfret ve mansup olur.¹⁸

Örnekler:

R.	Cümle	Cümlenin Çevirisi	Sayı	Temyîzi
20.	فَارَ عَشْرُونَ لَاعِبًا بِالْجَائِزَةِ	Yirmi oyuncu ödül kazandı.	عَشْرُونَ	لَاعِبًا
30.	صَامَ الرَّجُلُ ثَلَاثِينَ يَوْمًا	Adam otuz gün oruç tuttu.	ثَلَاثِينَ	يَوْمًا
40.	فِي الْعِيَادَةِ أَرْبَعُونَ مُمْرِضَةً	Klinikte kırk hemşire var.	أَرْبَعُونَ	مُمْرِضَةً
50.	مَضَى عَلَيْهِ خَمْسُونَ سَاعَةً	Üzerinden elli saat geçti.	خَمْسُونَ	سَاعَةً
60.	تَصَدَّقَ بِسِتِّينَ دِرْهَمًا	Altmış dirhem sadaka verdi.	سِتِّينَ	دِرْهَمًا
70.	عَرَسَ الْفَلَّاحُ سَبْعِينَ شَجْرَةً	Çiftçi yetmiş ağaç ekti.	سَبْعِينَ	شَجْرَةً
80.	وَصَلَ الْمَطَارَ ثَمَانُونَ سَائِحًا	Havaalanına seksen turist vardı.	ثَمَانُونَ	سَائِحًا
90.	فِي الْمُخْتَبَرِ تِسْعُونَ تَحْلِيلًا	Laboratuvarda doksan tahlil bulunmaktadır.	تِسْعُونَ	تَحْلِيلًا

4. Atıflı Sayılar ('Atıf ve Ma'tūf) Temyizi: Atıflı sayılar kategorisi altında sınıflandırılanlar, onluk katlar hariç olmak üzere 21'den başlayarak 99'a kadar devam eder, iki kısımdan oluşur, "vāv\و" harfi ilgili iki bölümü birbirinden ayırır. Atıf grubundan sonra, dişilik ve erillik bakımından ilk bölüm¹⁹ dikkate alınarak sayılan husus/ma'dūd getirilir.

¹⁷ Alī el-Cārim, Muṣṭafā Emīn, *en-Naḥvu 'l-Vāḍiḥ*, c.2, s.362.

¹⁸ Fāḍil es-Sāmerrāi, *Me 'ānī en-Naḥv*, c.2, s.334.

¹⁹ Abbās Ḥasan, *en-Naḥvu 'l-Vāfi*, c.4, s.549.

Mürekkep sayılarda açıklandığı gibi atıflı sayılarda da birler basamağını oluşturan 1-2 ‘adedleri ma‘dūduna cinsiyet vb. yönlerden uyumlu olurken 3-9 arası aykırı düşer. Onlar basamağı ise (20’den ²⁰ 90’a kadar olan onluk katlar) tüm kelimelerle dişillik ve erillik açısından mutabık bir seyir izler. Cem-i müzekker salim olarak irab kazanır ve atıflı ‘adedlerin temyizi sürekli müfret ve mansup olur.²¹

Müzekkerin Kullanımına Örnekler:

R.	Cümle	Cümlenin Çevirisi	Sayı	Temyizi
21.	في البناءِ واحدٌ وعشرونَ طابقاً	Binada yirmi bir kat mevcuttur.	واحدٌ وعشرونَ	طابقاً
32.	رأيتُ اثنتانِ وثلاثونَ مسجدًا	Otuz iki mescit gördüm.	اثنتانِ وثلاثونَ	مسجدًا
43.	ضاعتُ ثلاثٌ وأربعونَ طفلةً	Kırk üç kız kayboldu.	ثلاثٌ وأربعونَ	طفلةً
54.	في المطارِ أربعٌ وخمسونَ طائرةً	Havaalanında elli dört uçak var.	أربعٌ وخمسونَ	طائرةً
65.	عمرُ بِنْتِي خمسٌ وستونَ سنةً	Kızımın yaşı, altmış beştir.	خمسٌ وستونَ	سنةً
76.	مررتُ بستٍ وسبعينَ فقيرةً	Yetmiş altı fakir kadına uğradım.	بستٍ وسبعينَ	فقيرةً
87.	أتى إلينا سبعٌ وثمانونَ ضيفاً	Bize seksen yedi misafir geldi.	سبعٌ وثمانونَ	ضيفاً
99.	للهِ تسعةٌ وتسعونَ اسماً	Yüce Allah’ın doksan dokuz ismi vardır.	تسعةٌ وتسعونَ	اسماً

Müennesin Kullanımına Örnekler:

R.	Cümle	Cümlenin Çevirisi	Sayı	Temyizi
21.	لدى البائعِ واحدةٌ وعشرونَ سمكةً	Satıcıda yirmi bir balık var.	واحدةٌ وعشرونَ	سمكةً
34.	في العاصِمةِ أربعةٌ وثلاثونَ ميداناً	Başkentte otuz dört meydan bulunmaktadır.	أربعةٌ وثلاثونَ	ميداناً
45.	تخرَّجَ خمسةٌ وأربعونَ طالِباً	Kırk beş öğrenci mezun oldu.	خمسَةٌ وأربعونَ	طالِباً
56.	عَرَسْنَا سِتَّةً وخمسينَ عموداً	Elli altı direk diktik.	ستَّةٌ وخمسينَ	عموداً
67.	في المسرحِ سبعةٌ وستونَ ممثلاً	Tiyatroda altmış yedi oyuncu var.	سبعةٌ وستونَ	ممثلاً
78.	ذهبتُ معَ ثمانِيةٍ وسبعينَ زائراً	Yetmiş sekiz ziyaretçi ile birlikte gittim.	ثمانِيةٍ وسبعينَ	زائراً
89.	رمى الولدُ تسعةً وثمانينَ حجراً	Çocuk, seksen dokuz taş attı.	تسعةً وثمانينَ	حجراً
99.	لقصْرِه تسعةٌ وتسعونَ مؤقداً	Onun sarayına ait doksan dokuz giriş var.	تسعةٌ وتسعونَ	مؤقداً

5. “100”, “1000”, “1.000.000” ve Katları: Bu ‘adedler, yüz, bin ve bir milyondan (مئةٌ، ألفٌ، مليونٌ) oluşur, “müfret” kategorisinde nitelendirilir. Sayılan kelimelerin müennes veya müzekker olarak değerlendirilmesi ile telaffuzu değişmez, aynı kalır.²²

Bu grubun ikil yapılmasında bilinen yöntem izlenir, ref halinde (ان) nasp ve cer halinde (ين) eklenir. Örnek: (مئتان- مئتين)، (ألفان- ألفين)، (مليونان- مليونين).

Yüzler, 100 ve 200 dışında (300-900 arasında) bitişik yazılır: (ثلاثمائة، أربعمائة، خمسمائة، ستمائة، سبعمائة، ثمانمائة، تسعمائة).

Binler ise, 1000 ve 2000 sayıları haricinde (3000-10000) çoğul biçimde ifade edilir: (ثلاثة آلاف، أربعة، خمسة آلاف، ستة آلاف، سبعة آلاف، ثمانية آلاف، تسعة آلاف، عشرة آلاف).²³

Bir milyon sayısı da aynı şekilde 1-2 milyon dışında (3.000.000-10.000.000 arasında) cemi olarak kullanılır ve temyizi daima müfret ve mecrur gelir.²⁴ (ثلاثة ملايين، أربعة ملايين، خمسة ملايين، ستة ملايين، سبعة ملايين، ثمانية ملايين، تسعة ملايين، عشرة ملايين)

²⁰Nedim Huseyn Da‘kür, *el-Ḳavāid et-Taṭbīkiyye fi’l-Luġa el-‘Arabīyye*, Muesseset Bahsūn, Beyrut, 1998, s.393.

²¹Nedim Huseyn Da‘kür, *el-Ḳavāid et-Taṭbīkiyye fi’l-Luġa el-‘Arabīyye*, s.393.

²²Ebu’l-Ḥasan Bin Seyyide, *el-‘Aded fi’l-Luġa*, Thk: ‘Abdullāh en-Nāşir, ‘Adnān ez-Zāhir, Mektebet Mişkāt, 1993, s.65; ‘Alī el-Cārim, Muştafā Emīn, *en-Naḥvu’l-Vādiḥ*, c.2, s.362.

²³Aḥmed el-Ḥabbāz, *Tevciḥ el-Lem*, Thk: Fāyiz Zekī, Dāru’s-Selām, Mısır, 2007, s.443.

²⁴Muḥammed ‘İyd, *en-Naḥvu’l-Muşaffā*, Mektebet eş-Şebāb, Kahire, 1975, s.710.

Örnekler:

R.	Cümle	Cümlenin Çevirisi	Sayı	Temyizi
100.	زُرْتُ مَائَةَ عَائِلَةٍ	Yüz aile ziyaret ettim.	مَائَةَ	عَائِلَةٍ
200.	سَمِعْتُ مَائَتِي 25 حِكَايَةَ	İki yüz öykü duydum.	مَائَتِي	حِكَايَةَ
300.	حَضَرَ ثَلَاثِمِائَةَ سَفِيرٍ	Üç yüz elçi hazır bulundu.	ثَلَاثِمِائَةَ	سَفِيرٍ
1000.	رَأَيْتُ أَلْفَ مُسَجِّعٍ	Bin taraftar gördüm.	أَلْفَ	مُسَجِّعٍ
2000.	سَلَّمَ عَلَيَّ أَلْفِي 26 شَخْصٍ	İki bin şahsı selamladı.	أَلْفِي	شَخْصٍ
3000.	وَصَلَ ثَلَاثَةَ أَلْفِ سَائِحٍ	Üç bin turist ulaştı.	ثَلَاثَةَ أَلْفِ	سَائِحٍ
1000000.	اشْتَرَيْتُ مِلْيُونََ حَقِيْبَةٍ	Bir milyon çanta satın aldım.	مِلْيُونََ	حَقِيْبَةٍ
2000000.	فِي الْمَدِيْنَةِ مِلْيُونًا 27 رَجُلٍ	Şehirde iki milyon adam var.	مِلْيُونًا	رَجُلٍ
3000000.	شَاهَدْتُ ثَلَاثَةَ مِلْيُونِ نَمُوْدَجٍ	Üç milyon örnek gördü/izledi.	ثَلَاثَةَ مِلْيُونِ	نَمُوْدَجٍ

Üçüncü Bölüm: Kur'an-ı Kerim'den Sayı Örnekleri

Kur'an-ı Kerim'in farklı alanlara dair tespitler ve usuller getirdiği herkesçe malumdur, bu bağlamda sayılar da hesap ve matematikle ilişkilendirilebilir. Farklı sure ve ayetlerde 'adedler değişik şekillerde kullanılır, sayı ve sayılan hususların açık bir biçimde belirtildiği örneklerin yanında dolaylı yoldan anlatıldığı (رَجُلَانِ) ، (أَخْتَيْنِ) ، (أَنْتَيْنِ) ، (مَرَّتَانِ) ، (مَرَّةً) numuneler de vardır.

Kur'an'da sayının net bir biçimde vurgulanmayıp alametlerle yetinilen durumlara dair şu cümleler sunulabilir:²⁸ “الطَّلَاقُ مَرَّتَانِ”²⁹ “Yeryüzünde iki defa bozgun çıkaracaksınız.”²⁹ “قال رجلان من الذين يخافون”³⁰ “Erkeğe kadının payının iki misli vardır.”³¹ “شاهد ثلاثة ملايين نموذج”³² “Bunun üzerine hapiste birkaç yıl kaldı.”³³

Kur'an-ı Kerim'de sarih bir tarzda belirtilen 'aded ve ma'dūd örnekleri

1. Müfret Sayılar: Müfret sayılar, 1'den başlar 10'a kadar uzanan rakamlardır, Kur'an surelerinde bu kategoriye çok sık rastlanır ve bir bütün olarak müzekker – müennes şekilleri ile yüz kırk sekiz defa bulunur. Daha önce işaret edildiği üzere iki kısma bölünür:

A. 1-2 Rakamları: Kur'an-ı Kerim'de eril ve dişil biçimleri ile diğer sayılardan fazla yer almıştır, (واحد-) (أنتين-اثنان-اثنان-اثنان) tüm biçimleri ile “2” bütün formları ile altmış bir sefer görülürken “1” (واحدة) on beş defa Kur'an'da anılmıştır. Bilgiler sunulmuştur. Aşağıda bu konuda daha detay³⁴

²⁵ İsim tamlaması sırasında “nūn” düşer, kelimenin aslı “مَائَتَيْنِ mieteyn”dir.

²⁶ İsim tamlaması sırasında “nūn” düşer, kelimenin aslı “أَلْفَيْنِ elfeyn”dir.

²⁷ İsim tamlaması sırasında “nūn” düşer, kelimenin aslı “مِلْيُونَانَ milyūnān”dır.

²⁸ Muḥammed Ebū Zehra, *Zehratu't-Tefāsīr*, Dāru'l-Fikr el-'Arabī, Beyrut, c.8, s.4129.

²⁹ İsra: 4.

³⁰ Bakara: 229.

³¹ Nisa: 11.

³² Maide: 26.

³³ Yusuf: 42.

³⁴ Daha fazla bilgi almak için bkz. Muḥammed Fuād Abdalbākī, *el-Mu'cem el-Mufehres li Elfāzi'l-Ḳur'āni'l-Kerīm*, Dāru'l-Kutub el-Miṣriyye, Kahire, 1945, s.745.

1.2 Müzekkerin Kullanımına Örnekler:

R.	Ayet	Türkçe meali	Sure ve ayet no
1.	طَعَامٍ وَاحِدٍ	Tek bir yemek...	Bakara:61
2.	إِلَٰهًا وَاحِدًا	Tek bir ilah...	Bakara:133
3.	وَالْهَيْكُمُ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ	Sizin ilahınız tek bir ilahdır.	Bakara:163
4.	لِكُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا السُّدُسُ	Onların her birine altıda bir vardır.	Nisa:11
5.	فَلِكُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا السُّدُسُ	Onların her birine altıda bir pay vardır.	Nisa:12
6.	إِنَّمَا اللَّهُ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ	Allah ancak tek bir ilahdır.	Nisa:171
7.	وَمَا مِنْ إِلَٰهٍ إِلَّا إِلَٰهٌ وَاحِدٌ	Ondan başka hiçbir ilah yoktur.	Maide:73
8.	إِنَّمَا هُوَ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ	Ancak o, sadece bir ilahdır.	Enâm:19
9.	إِلَٰهًا وَاحِدًا	Tek bir ilah	Tevbe:31
10.	اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ	Tek ve Kahredici olan Allah	Yûsuf:39
11.	لَا تَدْخُلُوا مِنْ بَابٍ وَاحِدٍ	Tek bir kapıdan girmeyin.	Yûsuf:67
12.	يُسْقَى بِمَاءٍ وَاحِدٍ	Tek bir su verilir.	Ra'd:4
13.	وَهُوَ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ	Vahid (Tek) ve Kahhar (Kahredici) olan Allah	Ra'd:16
14.	وَبَرَزُوا لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ	Vahid (Tek) ve Kahhar olan Allah'ın huzuruna çıktılar.	İbrâhîm:48
15.	أَنَّمَا هُوَ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ	Ancak o tek bir ilahdır.	İbrâhîm:52
16.	إِلَٰهِكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ	İlahınız tek bir ilahdır.	Nahl:22
17.	إِنَّمَا هُوَ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ	Ancak o tek bir ilahdır.	Nahl:51
18.	أَنَّمَا إِلَٰهِكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ	Ancak ilahınız tek bir ilahdır.	Kehf:110
19.	أَنَّمَا إِلَٰهِكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ	Ancak ilahınız tek bir ilahdır.	Enbiyâ:108
20.	فَإِلَٰهِكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ	(Bilin ki) İlahınız tek bir ilahdır.	Hac:34
21.	فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا	Onların her birine değnek vurun.	Nûr:2
22.	وَالْهِنَا وَالْهَيْكُمُ وَاحِدٌ	Ve ilahınız tek bir ilahdır.	Ankebût:46
23.	إِنَّ إِلَٰهَكُمْ لَوَاحِدٌ	Şüphesiz ilahınız birdir.	Sâffât:4
24.	ثُبُورًا وَاحِدًا	Tek bir defa...	Furkân:14
25.	إِلَٰهًا وَاحِدًا	Tek bir ilah...	Sâd:5
26.	اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ	Vahid (Tek) ve Kahhar (Kahredici) olan Allah	Sâd:65
27.	هُوَ اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ	O, Vahid ve Kahhar (Kahredici) olan Allah'tır.	Zümer:4
28.	لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ	Vahid ve Kahhar (Kahredici) olan Allah'a	Gafir:16
29.	أَنَّمَا إِلَٰهِكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ	Ancak sizin ilahınızın tek bir ilah olduğunu...	Fussilet:6
30.	أَبَشْرًا مِّثْلًا وَاحِدًا	Bizden bir beşer...	Kamer:24
31.	مِنَ الصَّخْرَةِ اثْنَيْنِ	Koyundan iki (eş)...	Enâm:43
32.	وَمِنَ الْمَغْزِ اثْنَيْنِ	Keçiden iki (eş)...	Enâm:43
33.	وَمِنَ الْإِبِلِ اثْنَيْنِ	Deveden iki(eş)...	Enâm:144
34.	وَمِنَ الْبَقَرِ اثْنَيْنِ	İnekten iki (eş)...	Enâm:144
35.	جِينَ الْوَصِيَّةِ اثْنَانِ ذَوَا عَدْلٍ	Vasiyet zamanı iki adaletli kişi...	Maide:106
36.	أَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُوا ثَانِيًا	Hani küfredenler, onu ikinin ikincisi olarak çıkarmışlardı.	Tevbe:40
37.	مِنْ كُلِّ رَوْحَيْنِ اثْنَيْنِ	Her iki eşten...	Hûd:40
38.	جَعَلَ فِيهَا رَوْحَيْنِ اثْنَيْنِ	Orada iki eş var etti.	Ra'd:3
39.	لَا تَتَّخِذُوا الْهَيْهِنِ اثْنَيْنِ	İki ilah edinmeyin.	Nahl:51
40.	مِنْ كُلِّ رَوْحَيْنِ اثْنَيْنِ	Her iki eşten...	Mü'minûn:27
41.	إِذْ أَرْسَلْنَا إِلَيْهِمُ اثْنَيْنِ	Vakta ki onlara iki (elçi) göndermiştik.	Yâsîn:14

“1”, müzekker olarak Kur'an'da otuz yerde, “2” ise on bir noktada bulunur.

1.2 Müennesin Kullanımına Örnekler:

R.	Ayet	Türkçe meali	Sure ve ayet no
1.	كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً	İnsanlar tek bir ümmetti.	Bakara:213
2.	خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ	Sizi bir candan yarattı.	Nisa:1
3.	فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُعَدِّلُوا فَوَاحِدَةً	Eğer adaletsizlikten korkarsanız bir tane (eş)...	Nisa:3
4.	وَإِنْ كَانَتْ وَاحِدَةً فَلَهَا النِّصْفُ	Eğer mirasçı tek bir bayan ise ona malın yarım hakkı vardır.	Nisa:11
5.	فَيَمِيلُونَ عَلَيْكُمْ مَيْلَةً وَاحِدَةً	Böylelikle üzerinize tek bir hamle ile yönelirler.	Nisa:102
6.	وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً	Allah dileseydi sizleri bir ümmet kılarıdı.	Maide:48
7.	أَنْشَأَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ	Sizleri bir candan meydana getirdi.	Enâm:98
8.	خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ	Sizi tek bir nefisten yarattı.	A'râf:189
9.	وَمَا كَانَ النَّاسُ إِلَّا أُمَّةً وَاحِدَةً	İnsanlar sadece bir ümmetti.	Yûnus:19
10.	لَجَعَلَ النَّاسَ أُمَّةً وَاحِدَةً	İnsanları tek bir topluluk kılarıdı.	Hûd:118
11.	وَأَنْتَ كُلِّ وَاحِدَةٍ مِنْهُنَّ سَكِينًا	Onların her birine bir bıçak verdi.	Yûsuf:31
12.	وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً	Allah dileseydi sizi tek bir ümmet kılarıdı.	Nahl:93
13.	إِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً	Şüphesiz sizin bu ümmetiniz tek bir ümmettir.	Enbiyâ:92
14.	هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً	Sizin ümmetiniz tek bir ümmettir.	Mü'minûn:52
15.	جُمْلَةً وَاحِدَةً	Bir cümle...	Furkân:32
16.	وَلَا يَعْزُبُ عَنْكُمْ إِلَّا كَنْفُسٌ وَاحِدَةٍ	Sizin tamamınızın dirilişi ancak bir canın hayat bulması gibidir.	Lokmân:28
17.	إِنَّمَا أَعْطَكُم بَوَاحِدَةٍ	Sizi teker teker uyarıyorum.	Sebe':46
18.	إِنْ كَانَتْ إِلَّا صَبِيحَةً وَاحِدَةً	O yalnızca bir çığlıktan ibarettir.	Yâsîn:29
19.	مَا يُنظُرُونَ إِلَّا صَبِيحَةً وَاحِدَةً	Bir sestem başka bir şey beklemiyorlar.	Yâsîn:49
20.	إِنْ كَانَتْ إِلَّا صَبِيحَةً وَاحِدَةً	O yalnızca bir çığlıktan ibarettir.	Yâsîn:53
21.	فَإِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ	O sadece tek bir sestem ibarettir.	Sâffât:19
22.	صَبِيحَةً وَاحِدَةً	Tek bir ses/çığlık	Sâd:15
23.	وَلِي نَعَجَةٍ وَاحِدَةٍ	Ve benim sadece bir koyunum mevcuttur.	Sâd:23
24.	خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ	Siz tek bir nefisten yarattı.	Zümer:6
25.	وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَهُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً	Allah dileseydi onları tek bir ümmet kılarıdı.	Şûrâ:8
26.	أَنْ يَكُونَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً	İnsanların tek bir ümmet olmaları...	Zuhuruf:33
27.	إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ صَبِيحَةً وَاحِدَةً	Gerçekten biz onların üzerine tek bir çığlık gönderdik.	Kamer:31
28.	وَمَا أَمْرُنَا إِلَّا وَاحِدَةٌ كَلَمْحٍ بِالْبَصَرِ	Emrimiz sadece bir göz açıp kapama gibidir.	Kamer:50
29.	فَإِذَا نُفِخَ فِي الصُّورِ نَفْخَةٌ وَاحِدَةٌ	Sura tek bir defa üflendiğinde	Hâkka:13
30.	فَدَكَّتَا دَكَّةً وَاحِدَةً	O iki grup da bir kezde yok olmuştur.	Hâkka:14
31.	فَإِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ	Şüphesiz o tek bir çağrıdır.	Naziât:13
32.	فَإِنْ كُنَّ نِسَاءً فَوْقَ اثْنَتَيْنِ	Şayet onlar ikiden fazla kadından oluşuyor ise	Nisa:11
33.	فَإِنْ كَانَتَا اثْنَتَيْنِ فَلَهُمَا الثُّلُثَانِ	Eğer onlar (bayanlar) iki kişi ise onların ikisine üçte iki pay vardır.	Nisa:176
34.	قَالُوا رَبَّنَا أَمَتْنَا اثْنَتَيْنِ	İki kez bizi öldürdün.	Gafir:11
35.	وَأَحْيَيْنَا اثْنَتَيْنِ	İki kere bizi dirilttin.	Gafir:11

Müennes siğası ile "1" (وَاحِدَةً) , Kur'an'da otuz bir defa geçerken "2" (الْأُنثَى-الْأُنثَى) dişil biçimi ile dört defa zikredilmektedir, "1" bütün şekilleri ile Kur'an'da en çok belirtilen sayıdır.

B. 3-10 Arası Sayılar: Kur'an-ı Kerim'de 3 ile 10 arasındaki sayılara yönelik incelemeden sonra onların hem müennes hem müzekker biçimleri ile birlikte tespit edilebildiği kadarıyla aşağıda sunulduğu gibi 72 değişik yerde mevcut olduğu söylenebilir:

R.	Ayet	Türkçe meali	Sure ve ayet no
1.	ثَلَاثَ لَيَالٍ	Üç gece...	Meryem:10
2.	ثَلَاثَ مَرَّاتٍ	Üç kez...	Nûr:58
3.	ثَلَاثَ عَوْرَاتٍ	Üç avret (gizli zaman)...	Nûr:58
4.	فِي ظُلُمَاتٍ ثَلَاثٍ	Üç karanlıkta...	Zümer:6
5.	ثَلَاثَ شُعَبٍ	Üç şube...	Mürselât:30
6.	ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ	Üç gün...	Bakara:196
7.	ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ	Üç kuru (temizlik müddeti)...	Bakara:228
8.	ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ	Üç gün...	Âl-i İmrân:41
9.	وَلَا تَقُولُوا ثَلَاثَةَ انْتِهَوَا	Üç demeyiniz, artık bunu bırakınız.	Nisa:171
10.	قَالُوا إِنَّ اللَّهَ ثَالِثُ ثَلَاثَةٍ	“Allah üçün üçüncüsüdür” dediler.	Maide:5
11.	فَصَيِّمُوا ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ	Buna karşılık üç gün oruç...	Maide:89
12.	ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ	Üç gün...	Hûd:65
13.	ثَلَاثَةَ رَابِعُهُمْ كَلْبُهُمْ	Üç kişilerdir, dördüncüleri köpekleridir.	Kehf:22
14.	وَكُنْتُمْ أَرْوَاجًا ثَلَاثَةً	Ve üç grup olmuştunuzdur.	Vâkıa:7
15.	مِنْ نَجْوَى ثَلَاثَةٍ إِلَّا هُوَ رَابِعُهُمْ	Üç kişinin fısıltısında o dördüncüdür.	Mücâdele:7
16.	ثَلَاثَةَ أَشْهُرٍ	Üç ay...	Talâk:4
17.	أَرْبَعَ شَهَادَاتٍ	Dört şahitlik...	Nûr:6
18.	أَنْ تَشْهَدَ أَرْبَعَ شَهَادَاتٍ	Dört şahitliğin gerçekleşmesi...	Nûr:8
19.	وَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشِي عَلَى أَرْبَعٍ	Ve onlardan dört ayak üzerinde yürüyenler vardır.	Nûr:45
20.	تَرْبُصُ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ	Dört ay bekleme...	Bakara:226
21.	يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ	Kendileri 4 ay beklerler.	Bakara:234
22.	أَرْبَعَةَ مِنَ الطَّيْرِ	Kuşlardan dört tane.	Bakara:260
23.	فَاسْتَشْهِدُوا عَلَيْهِنَّ أَرْبَعَةَ مِنْكُمْ	Onlara karşı dört şahit getirin.	Nisa:15
24.	فَسِيحُوا فِي الْأَرْضِ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ	Yeryüzünde dört ay dolaşın.	Tevbe:2
25.	مِنْهَا أَرْبَعَةَ حُرْمٍ	Onlardan dördü, haramdır.	Tevbe:36
26.	وَقَدَّرَ فِيهَا أَقْوَامَهَا فِي أَرْبَعَةَ أَيَّامٍ	Dört günde onların rızıklarını/azıklarını belirledi.	Fussilet:10
27.	ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةَ شَهَدَاءَ	Daha sonra dört şahit getirmediler...	Nûr:4
28.	لَوْلَا جَاءُوا عَلَيْهِ بِأَرْبَعَةَ شَهَدَاءَ	Dört şahit getirmeleri gerekmez miydi?	Nûr:13
29.	وَيَقُولُونَ حَمْسَةَ سَادِسُهُمْ كَلْبُهُمْ	“Beş kişidirler, altıncıları köpekleridir” diyorlar.	Kehf:22
30.	وَلَا حَمْسَةَ إِلَّا هُوَ سَادِسُهُمْ	Hiçbir beş yoktur ki O altıncıları olmasın.	Mücâdele:7
31.	خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ	Yeri ve gökleri altı günde yarattı.	A'râf:54
32.	خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ	Yeri ve gökleri altı günde yarattı.	Yûnus:3
33.	خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ	Yeri ve gökleri altı günde yarattı.	Hûd:7
34.	وَمَا بَيَّنَّهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ	Ve onların arasındakileri altı günde...	Furkân:59
35.	وَمَا بَيَّنَّهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ	Ve onların arasındakileri altı günde...	Secde:4
36.	وَمَا بَيَّنَّهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ	Ve onların arasındakileri altı günde...	Kâf:38
37.	خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ	Yeri ve gökleri altı günde yarattı.	Hadîd:4
38.	فَسَوَّاهُنَّ سَبْعَ سَمَوَاتٍ	Ve onları yedi gök olarak düzenledi.	Bakara:29
39.	كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَنْبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلٍ	Yedi başak veren bir tanenin örneğine benzer.	Bakara:261
40.	إِنِّي أَرَى سَبْعَ بَقَرَاتٍ	Ben yedi inek görüyorum.	Yûsuf:43
41.	يَأْكُلُهُنَّ سَبْعَ عِجَافٍ	Onları yedi cılız hayvan yer.	Yûsuf:43
42.	سَبْعَ سُنْبُلَاتٍ	Yedi başak...	Yûsuf:43
43.	سَبْعَ بَقَرَاتٍ	Yedi inek...	Yûsuf:46
44.	سَبْعَ عِجَافٍ	Yedi cılız hayvan...	Yûsuf:46
45.	سَبْعَ سُنْبُلَاتٍ	Yedi başak...	Yûsuf:46
46.	تَزْرَعُونَ سَبْعَ سِنِينَ دَأْبًا	Yedi sene gayretle ekersiniz.	Yûsuf:47
47.	سَبْعُ شِدَادٍ	Yedi çetin (sene)	Yûsuf:48
48.	تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ	Yedi gök onu tesbih eder.	İsrâ:44
49.	وَلَقَدْ خَلَقْنَا فَوْقَكُمْ سَبْعَ طَرَائِقٍ	Sizin üzerinizde yedi yol yarattık.	Mü'minûn:17
50.	مَنْ رَبُّ السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ	Yedi göğün rabbini kimdir?	Mü'minûn:86
51.	فَقَضَاهُنَّ سَبْعَ سَمَوَاتٍ	Ve onları yedi gök olarak takdir etti.	Fussilet:12

52. اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ	Yedi göğü yaratan Allah...	Talâk:12
53. الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ	Yedi göğü yaratan...	Mülk:3
54. وَبَنَيْنَا فَوْقَكُمْ سَبْعًا شِدَادًا	Üzerinizde yedi çetin yapı inşa ettik.	Nebe:8
55. سَخَّرَهَا عَلَيْهِمْ سَبْعَ لَيَالٍ	Onu yedi gün boyunca onların hizmetine verdi.	Hâkka:7
56. خَلَقَ اللَّهُ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ	Allah yedi gök yarattı.	Nûh:15
57. لَهَا سَبْعَةُ أَبْوَابٍ	Onun yedi kapısı vardır.	Hicr:44
58. آتَيْنَاكَ سَبْعًا مِنَ الْمَثَانِي	Sana tekrar edilen yedi ayet verdik.	Hicr:87
59. وَسَبْعَةً إِذَا رَجَعْتُمْ	Ve geri döndüğünüzde yedi (...)	Bakara:196
60. وَيُقُولُونَ سَبْعَةً وَثَمَانِيَةً كَلْبِهِمْ	Ve diyorlar ki onlar yedi kişidir, köpekleri sekizincileridir.	Kehf:22
61. يَمُدُّهُ مِنْ بَعْدِهِ سَبْعَةَ أَبْحُرٍ	Ondan sonra yedi denizden destek alsın...	Lokmân:27
62. أَنْ تَأْجُرَنِي ثَمَانِي حَجَّجٍ	Bana sekiz yıl işçilik yapman...	Kasas:27
63. ثَمَانِيَةَ أَزْوَاجٍ مِنَ الضَّأْنِ	Sekiz eş, koyundan...	Enâm:143
64. مِنَ الْأَنْعَامِ ثَمَانِيَةَ أَزْوَاجٍ	Davar ve benzeri hayvanlardan sekiz eş...	Zümer:6
65. وَيَخِمُلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمَانِيَةً	O gün rabbinin arşını, onların üzerinde sekiz (melek) taşır.	Hâkka:17
66. وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى تِسْعَ آيَاتٍ	Musa'ya dokuz ayet verdik.	İsrâ:101
67. مِنْ غَيْرِ سُوءٍ فِي تِسْعِ آيَاتٍ	Hiçbir kötülük olmaksızın, dokuz ayette...	Neml:12
68. وَكَانَ فِي الْمَدِينَةِ تِسْعَةُ رَهْطٍ	Şehirde dokuz grup vardı.	Neml:48
69. مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرٌ أَمْثَالِهَا	Kim bir hasene getirirse yaptığıının karşılığında ona on kat sevap vardır.	Enâm:160
70. وَالْفَجْرِ وَلَيَالٍ عَشْرٍ	Fece ve on geceye...	Fecr:1-2
71. فَكَفَّارَتْهُ إِطْعَامُ عَشْرَةِ مَسَاكِينَ	Onun kefareti, on yoksulu doyurmaktır.	Maide:89
72. قُلْ فَاتُوا بَعْشَرَ سُورٍ	De ki on sure getirin.	Hûd:13

3-10 arasındaki grup içerisinde “7” rakamının ayrı bir yeri vardır, Kur’an surelerinde yirmi dört değişik konumda bulunmuştur.

2. Mürekkep ‘Adedler/Sayılar: Mürekkep ‘adedler Kuran-ı Kerimde geniş bir çerçevede varlık göstermemiş, sadece 11,12,...19 sayıları üzerinden yedi noktada kullanılmıştır. Bunlar arasında “12”, en çok anılan unsur olup 5 kere geçmektedir.

R.	Ayet	Türkçe meali	Sure ve ayet no
1.	إِنِّي رَأَيْتُ أَحَدَ عَشَرَ كَوْكَبًا	Gerçekten ben on bir yıldız gördüm.	Yûsuf:4
2.	فَانفَجَرْتُ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا	Ondan 12 pınar fışkırdı.	Bakara:60
3.	وَبَعَثْنَا مِنْهُمُ اثْنَيْ عَشَرَ نَقِيبًا	Onlardan 12 nakip yolladık (seçtik).	Mâide:12
4.	الشُّهُورِ عِنْدَ اللَّهِ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا	Allah katında aylar, on ikidir.	Tevbe:36
5.	وَقَطَعْنَا لَهُمْ اثْنَتَيْ عَشْرَةَ أَسْبَاطًا	Onları on iki soya/torunlara ayırdık.	A'râf:160
6.	فَاتَّبَعْتُمْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا	Ondan on iki pınar fışkırdı.	A'râf:160
7.	عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَ	Üzerinde on dokuz (melek) vardır.	Müddessir:30

3. Ukud Lafızlar (Onluk Katlar): 20'den 90'a kadar olan onluk katların her biri Kur'an'da yer almış, on dört farklı noktada merfû ve mansup olarak bulunmuştur. "40" ise en çok anılan sayı olarak farklı surelerde dört defa geçmiştir, Kur'an'da mevcut onluk katlar aşağıda sunulmuştur:

R.	Ayet	Türkçe meali	Sure ve ayet no
1.	عِشْرُونَ صَابِرُونَ	Yirmi sabırlı kişi...	Enfâl:65
2.	ثَلَاثُونَ شَهْرًا	Otuz ay...	Ahkâf:15
3.	ثَلَاثِينَ لَيْلَةً	Otuz gece...	A'râf:142
4.	أَرْبَعِينَ لَيْلَةً	Kırk gece...	Bakara:51
5.	أَرْبَعِينَ سَنَةً	Kırk yıl...	Maide:26
6.	أَرْبَعِينَ لَيْلَةً	Kırk gece...	A'râf:142
7.	أَرْبَعِينَ سَنَةً	Kırk sene...	Ahkâf:15
8.	خَمْسِينَ عَامًا	Elli yıl...	Ankebût:14
9.	سِتِّينَ مِسْكِينًا	Altmış yoksul...	Mücâdele:4
10.	سَبْعُونَ ذِرَاعًا	Yetmiş zira...	Hâkka:32
11.	سَبْعِينَ رَجُلًا	Yetmiş adam...	A'râf:155
12.	سَبْعِينَ مَرَّةً	Yetmiş defa...	Tevbe:80
13.	ثَمَانِينَ جَلْدَةً	Seksen celde...	Nûr:4
14.	تِسْعُونَ نَعْجَةً	Doksan koyun...	Sâd:23

4. 'Atıf ve Ma'tûf Temyizi: Atıflı gruptan Kur'an'da sadece bir numune bulunmakta, Sad Suresi'nde yalnızca bir noktada "99" sayısı kullanılmaktadır.³⁵

R.	Ayet	Türkçe meali	Sure ve ayet no
1.	تِسْعٌ وَتِسْعُونَ نَعْجَةً	Doksan dokuz koyun...	Sâd:23

5. 100, 1000 ve 1.000.000 ve Benzeri Katlardan Oluşan Sayılar: Kur'an-ı Kerim'in farklı surelerinde ilgili gruptan yirmi kadar örnek yer almış, 1000 ise bu sayılar arasında özel bir konumda olup yedi defa aşağıdaki ayetlerde geçmiştir:

R.	Ayet	Türkçe meali	Ayet Adı
1.	فَأَمَّا اللَّهُ مِائَةَ عَامٍ	Yüce Allah onu yüz sene öldürdü.	Bakara:259
2.	لَيْسَتْ مِائَةَ عَامٍ	Yüz sene ikamet ettin.	Bakara:259
3.	مِائَةَ حَبَّةٍ	Yüz tane...	Bakara:261
4.	وَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِائَةٌ	Eğer sizden yüz şahıs olursa...	Enfâl:65
5.	فَرِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِائَةٌ صَابِرَةً	Sizden yüz sabırlı kişi olursa...	Enfâl:66
6.	مِائَةَ جَلْدَةٍ	Yüz değnek...	Nûr:2
7.	يَغْلِبُوا مِائَتَيْنِ	İki yüze üstün olurlar.	Enfâl:65
8.	ثَلَاثَ مِائَةِ سِنِينَ	Üç yüz yıldır...	Kehf:25
9.	أَلْفَ سَنَةٍ	Bin yıl...	Bakara:96
10.	بِأَلْفٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ	Bin melekle...	Enfâl:9
11.	يَغْلِبُوا أَلْفًا	Bin kişiyi yenerler.	Enfâl:65
12.	وَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ أَلْفٌ	Sizden bin kişi olursa...	Enfâl:66
13.	أَلْفَ سَنَةٍ	Bin yıl...	Secde:5
14.	فَلَيْسَتْ فِيهِمْ أَلْفَ سَنَةٍ	Onların içinde bin sene kaldı.	Ankebût:14
15.	أَلْفِ شَهْرٍ	Bin ay...	Kadir:3
16.	يَغْلِبُوا أَلْفَيْنِ بِإِذْنِ اللَّهِ	Allah'ın izniyle iki bin düşmana galip gelirler.	Enfâl:66
17.	بِثَلَاثَةِ أَلْفٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ	Üç bin melekle...	Âl-i İmrân:124
18.	بِخَمْسَةِ أَلْفٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ	Meleklerden beş binle...	Âl-i İmrân:125
19.	خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ	Elli bin sene...	Meâric:4
20.	مِائَةَ أَلْفٍ أَوْ يَزِيدُونَ	Yüz bin ve daha da artmaktadır.	Sâffât:147

Verilen örneklerden de anlaşılacağı üzere Kur'an-ı Kerim'de 'aded konusu az olmayan bir oranda varlık göstermekte ancak sayıların bahsedilme ve kullanılma sıklığı farklı noktalara ve cümlelerin bağlamına göre değişkenlik göstermektedir.

³⁵ Muhammed Fuâd Abdülbakî, *el-Mu'cem el-Mufehres li Elfâzi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, s.154.

Müfred grubunda “1” rakamı ilk sıradayken, mürekkep sınıfında “12” en çok kullanılan sayı olmuş, onluk katlar arasında “40” diğerlerine göre daha sık tercih edilmiştir. Atıflı sayılarda ise tek örnek olarak 99’a rastlanılmış, yüz ve katlarına ilişkin “1000”in, kalan unsurlara yeğlendiği göze çarpmıştır.

Kur’an’da yer alan sayıların ve sayılan hususların tamamının yerleşik Arapça kuralları ile uyumlu biçimde anlatıldığı ve ifadeler için en çok başvurulan adedin “1” olduğu da bu bağlamda dikkat çeken durumlardandır.

Sonuç

Arapça kurallarına göre ‘aded ve ma’dūd konusunda yapılan incelemeler ve Kur’an-ı Kerim ayetleri üzerinde var olan hükümleri uygulama neticesinde şu hususlara ulaşılmıştır:

1. Arapçada ‘adedler/sayılar 4 kısma ayrılır: müfred, mürekkep, ukud elfazlar ve atıflar.
2. ‘Adedler türü ve ma’dūdu gereği erillik-dişilik bakımından farklılaşır.
3. ‘Adetten sonra gelen kelime temyiz/ma’dud olarak adlandırılır ve irabı ve kullanılışı müfred veya cem olması bakımından sayıdan sayıya değişir.
4. 1-2 sayıları ma’duduna hareke, erillik, dişilik gibi tüm durumlarda uyar ve kendilerine sıfat muamelesi yapılır. Diğer rakamlarda ise ‘aded ile ma’dūd arasında dişilik- erilik konusunda zıtlık vardır.
5. Nahiv ekollerinden nakledilenler arasında ‘aded ve temyizinin cümlelerdeki irabı açısından herhangi bir farklı görüş bulunmaması, üzerinde durulması gereken önemli bir noktadır.
6. Kur’an-ı Kerim’de bütün sayılar yer almamış, kutsal kaynakta zikredilenlerin toplamı aşağıdaki sunumdan da anlaşılacağı üzere otuzu aşmamıştır: 1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7 - 8 - 9 - 10 - 11 - 12 - 19 - 20 - 30 - 40 - 50 - 60 - 70 - 80 - 99 - 100 - 200 - 300 - 1000 – 2000 – 3000 – 5000 – 50.000 – 100.000.
7. Bu araştırmaya göre Kur’an-ı Kerim’de geçen sayılardan müfred grubuna 148 kere, mürekkep kategorisine 7 defa, ukud elfazlar (onluk katlar) sınıfına 14 kez ve atıf türüne 1 sefer rastlanılmaktadır. “100” ve katları ise Kuran’ın yaklaşık 20 farklı yerinde görülmektedir.
8. Kuran-ı Kerim’de en çok geçen sayı “1”dir.

KAYNAKÇA

1. Abdalbākī, Muhammed Fuād, *el-Mu‘cem el-Mufehres li Elfāzi ‘l-Ḳur‘āni ‘l-Kerīm*, Dāru’l-Kutub el-Miṣriyye, Kahire, 1945.
2. Bin Seyyide, Ebu’l-Ḥasan, *el-‘Aded fi ‘l-Luḡa*, Thk: ‘Abdullāh en-Nāṣir, ‘Adnān ez-Zāhir, Mektebet Mişkāt, 1993.
3. Da‘kūr, Nedīm Ḥuseyn, *el-Ḳavāid et-Taṭbīkiyye fi ‘l-Luḡa el-‘Arabiyye*, Muesseset Baḥsūn, Beyrut, 1998.
4. Ebū Zehra, Muhammed, *Zehrātu ‘t-Tefāsīr*, Dāru’l-Fikir el-‘Arabī, Beyrut, Trhz.
5. el-Cārim, ‘Alī, Muṣṭafā Emīn, *en-Naḥvu ‘l-Vādiḥ fi Ḳavāid el-Luḡa el-‘Arabiyye*, ed-Dāru’l Miṣriyye es-Su‘ūdiyye, Kahire, Trhz.
6. el-Enbārī, Ebu’l-Berakāt, *El-İnṣāf fi Mesāil el-Ḥilāf beyne ‘n-Naḥviyyīn: el-Baṣriyyīn ve ‘l-Kūfiyyīn*, el-Mektebe el-‘Aşriyye, Kahire, 2003.
7. el-Enbārī, Ebu’l-Berakāt, *Esrāru ‘l-‘Arabiyye*, Daru’l-Erḳam, Beyrut, 1999.
8. el-Ḥabbāz, Aḥmed, *Tevciḥ el-Lem‘*, Thk: Fāyiz Zekī, Dāru’s-Selām, Mısır, 2007.
9. el-Ḥalebī, Muhammed Yūsuf, *Şerhu ‘t-Teshīl*, Thk: ‘Alī Muhammed Fāhir, Dāru’s-Selām, Kahire, 2007.
10. er-Rāciḥī, ‘Abduh, *et-Taṭbīku ‘n-Naḥvi*, Mektebetu’l-Ma‘ārif, Riyad, 1999.
11. es-Sāmerrāi, Fāḍil, *Me ‘ānī en-Naḥv*, Dāru’l-Fikir, Ürdün, 2000.
12. es-Suyūtī, Celāleddīn, *Hema’ el-Hevāmi ‘fi Şerḥ Cāmi’ el-Cevāmi’*, Thk: ‘Abdulḥamīd Hindāvī, el-Mektebe et-Tevkīfiyye, Mısır, Trhz.
13. Ḥasan, ‘Abbās, *en-Naḥvu ‘l-Vāfi*, Dāru’l-Ma‘ārif, Mısır, B.15.
14. İbn ‘Aḳīl, ‘Abdullāh bin ‘Abdurrahmān, *Şerḥ İbn ‘Akīl ‘Alā Elfiyeti İbn Mālīk*, Thk: Muḥyiddīn ‘Abdulḥamīd, Dāru’t Turās, Kahire, 1980.
15. İyd, Muhammed, *en-Naḥvu ‘l-Muṣaffā*, Mektebet eş-Şebāb, Kahire, 1975.
16. Muḥtār ‘Umer, Aḥmed, *Mu‘cem eş-Şavāb el-Luḡavī*, ‘Ālem el-Kutub, Kahire, 2008.